

Lluc Bonet

Encarregat de missió d'inspecció pedagògica de català a l'Académie de Montpellier, regió Llenguadoc-Rosselló, França

Doctor en cultures i llengües regionals –*Université de Montpellier III*– i en història de la llengua –Universitat de Girona

*IV simposi internacional sobre ensenyament del català,
Vic, 4 et 5 avril 2014.*

Enfocament accional i ensenyament del català al cycle secundari de l'Académie de Montpellier (regió Llenguadoc-Rosselló, França)

Bonet Luc (2016). « Enfocament accional i ensenyament del català al cycle secundari de l'académie de Montpellier (regió Llenguadoc-Rosselló, França) », p. 209-213. In CAMPS Núria, CASAS Mariona, COMAJUAN Llorenç, PUNTÍ Teresa (coord.). *L'ensenyament del català als territoris de parla catalana* [actes du IV Simposi internacional sobre l'ensenyament del català, Vic 4-5 avril 2014]. Vic, Universitat de Vic, 521 p

Resums

<p>Enfocament accional i ensenyament del català al cycle secundari de l'Académie de Montpellier (França)</p> <p>L'Académie de Montpellier és la demarcació administrativa del ministeri francès d'Educació a la regió Llenguadoc-Rosselló. La llengua catalana hi és ensenyada al departament dels Pirineus-Oriental (Rosselló) amb uns 14.000 alumnes o sigui prop del 19% de la població escolar total.</p> <p>El 2013, la llei d'orientació de l'escola de la República ha estipulat que les llengües i cultures regionals que pertanyen al patrimoni de França, entre les quals la catalana, són ensenyades de forma facultativa, també amb la modalitat bilingüe. Als Pirineus-Oriental, on l'escola pública acull més del 90% dels alumnes de català, uns 3.700 alumnes, el 5% del total, tenen el català també com a llengua vehicular.</p> <p>El mateix any, amb les proves de llengües segones al batxillerat que avaluen la comprensió i l'expressió orals i escrites, i la interacció oral, s'ha acabat el procés de renovació començat el 2007 a l'escola</p>	<p><i>Approche actionnelle et enseignement du catalan dans le second degré, dans l'Académie de Montpellier (France)</i></p> <p><i>L'académie de Montpellier est la circonscription administrative du Ministère de l'Éducation Nationale dans la région Languedoc-Roussillon. La langue catalane y est enseignée dans le département des Pyrénées-Orientales (Roussillon) auprès de 14.000 élèves, soit près de 19% de la population scolaire totale (2012-2013).</i></p> <p><i>En 2013, la Loi d'orientation de l'école de la République a stipulé que les langues et cultures régionales, dont le catalan, qui appartiennent au patrimoine de la France, sont enseignées de façon facultative et également selon la modalité bilingue. Dans les Pyrénées-Orientales, où l'École publique accueille plus de 90% des élèves de catalan, près de 3.700 élèves, soit 5% du total, ont aussi le catalan comme langue véhiculaire.</i></p> <p><i>Cette même année, avec les épreuves de langues vivantes au baccalauréat évaluant la compréhension et l'expression orales et écrites, ainsi que l'interaction orale, le</i></p>
--	---

<p>primària, segons el Marc Europeu Comú de Referència. Per primera vegada, les llengües regionals de França es beneficien de les mateixes orientacions pedagògiques que les altres llengües vives, amb el valor afegit de la didàctica de l'ensenyament bilingüe precoç.</p> <p>El propòsit d'aquesta comunicació, centrada en l'ensenyament secundari, és presentar, amb exemples concrets, com els programes oficials de català a l'escola francesa promouen l'enfocament accional per desenvolupar l'autonomia dels aprenents fins a superar el nivell B2.</p>	<p><i>processus de rénovation pédagogique selon le Cadre Européen Commun de Référence, engagé en 2007 à partir de l'école primaire, est arrivé à son terme. Pour la première fois, les langues régionales de France bénéficient des mêmes orientations pédagogiques que les autres langues vivantes, avec la valeur ajoutée de la didactique de l'enseignement bilingue précoce.</i></p> <p><i>Le propos de cette communication, centrée sur l'enseignement secondaire, est de présenter, avec des exemples concrets, comment les programmes officiels de catalan de l'École française mettent en œuvre l'approche actionnelle pour développer l'autonomie des apprenants jusqu'au niveau B2.</i></p>
--	---

Marc territorial

L'*Académie de Montpellier*¹ és la demarcació administrativa del ministeri francès d'Educació a la regió Llenguadoc-Rosselló. Aquesta regió, amb 2,6 milions d'habitants, és constituïda per cinc departaments entre els quals el dels Pirineus-Orientals (Rosselló o Catalunya del nord), amb 448000 habitants i capital a Perpinyà (118000 habitants). Montpellier, al departament de l'Erau poblat per un milió d'habitants, és la metròpoli regional (264000 habitants). Aquest vila va conèixer el seu apogeu al segle XIII, sota domini catalano-aragonès i mallorquí, en particular amb la creació de la seva universitat i facultat de medicina. La regió Llenguadoc-Rosselló es distingeix actualment a nivell universitari pel seu pol de recerca en ciències exactes. Existeixen 30 *académies* a França, cadascuna és dirigida per un rector designat pel President de la República com a representant del Ministre de l'educació, de l'ensenyament superior i de la recerca. El rector és responsable de la totalitat dels serveis d'educació primària, secundària i universitària a la regió.

¹ <http://www.ac-montpellier.fr/>
<http://www.crdp-montpellier.fr/languesregionales/>

El departament dels Pirineus-Orientals fou integrat, el 1808 per Napoleó I, a la demarcació universitària de Montpeller. El 1972, es constituí la regió de Llenguadoc-Rosselló (sense autonomia legislativa) que reuneix els Pirineus-Orientals i quatre departaments occitans.

Marc legal i nombre d'alumnes de català a l'ensenyança primària i secundària

La llei del 8 de juliol del 2013 dita d'orientació i de programació de l'escola de la República² estipula que les llengües regionals, entre les quals la catalana, que pertanyen al patrimoni de França tal com ho va precisar la Constitució francesa en la revisió del 2008, poden ser ensenyades de forma facultativa i també segons la modalitat bilingüe com a vectors dels aprenentatges curriculars.

A l'*Académie* de Montpeller el català és ensenyat principalment al departament dels Pirineus-Orientals (comarques històriques de Rosselló, Conflent, Cerdanya, Capcir i Vallespir, excloent part de la Fenolleda occitana). Els centres francesos d'ensenyança primària i secundària del Principat d'Andorra (*collège* i *lycée* Comte de Foix d'Andorra la Vella), sota l'autoritat del rector de l'*Académie* de Montpeller, dispensen obligatòriament un ensenyament de català i aquest és impartit per funcionaris del Govern d'Andorra. Els *lycées* francesos de Barcelona, Palma, València i Alacant no depenen de l'*Académie* de Montpeller sinó del Ministeri d'afers exteriors; també s'hi imparteix un ensenyament de català, segons modalitats variables, amb personal docent contractat localment. L'*Académie* de Montpeller té l'encàrrec de la redacció dels programes francesos d'ensenyament del català. També és encarregada d'elaborar les proves optatives de llengua catalana del batxillerat francès per als alumnes de la mateixa *académie*, dels *lycées* francesos a l'estranger i també per als candidats isolats de les *académies* de Tolosa del Llenguadoc i d'Ais de Provença-Marsella.

Als Pirineus-Orientals, segons les dades del curs 2012-2013, uns 14.000 alumnes, o sigui prop del 19% de la població escolar total, estudia el català segons diverses modalitats³. L'escola pública acull el 91,9% dels alumnes de català; la resta es reparteix entre els centres privats associatius, amb el 4,9%, i els centres privats confessionals, amb el 3,2%. Uns 8.500

---

²

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000027677984&dateTexte&categorieLien=id>

³ <http://www.crdp-montpellier.fr/languesregionales/catalan/enseignement/LR.html>

alumnes de l'escola primària, o sigui prop del 61% del total dels alumnes de català (primària i secundària), estudia la llengua majoritàriament durant uns 90 minuts setmanals, amb un personal docent retribuït per les col·lectivitats territorials. El 39% dels alumnes de català (primària i secundària) rep un ensenyament de la llengua impartit majoritàriament per ensenyants funcionaris de l'Estat, amb modalitats variables. Als centres públics, un centenar de professors d'escola funcionaris de l'Estat es dediquen majoritàriament a les classes bilingües, i 57 professors de català de secundària, majoritàriament funcionaris titulars, ensenyen el català o en català com a especialistes, i una vintena de professors funcionaris d'altres assignatures imparteixen algunes classes en català.

A l'escola primària, maternal i elemental (des dels 3 anys fins als 10 anys), segons les dades del curs 2013-2014, 10.748 alumnes estudien el català, entre els quals 3102 tenen el català com a llengua vehicular dels aprenentatges, 687 en immersió total a les escoles associatives i 2415 en immersió compartida entre el català i el francès a les escoles públiques. O sigui que el 6,3% de l'alumnat primari de l'escola pública segueix una escolaritat bilingüe, a paritat horària, entre el francès i el català, i el 19,6% un ensenyament d'iniciació exclusivament.

A l'ensenyança secundària, la quasi totalitat de l'ensenyament de llengua catalana o d'assignatures impartides en català és assumida per professors funcionaris de l'Estat. Al *collège* (11-14 anys) i al *lycée* (15-17 anys), l'ensenyament optatiu de llengua varia entre dues i tres hores setmanals. A les línies dites bilingües, una assignatura com a mínim, la història-geografia (socials) és ensenyada en català; sovint és el cas també de l'educació física i d'algun ensenyament científic. Al batxillerat, el català pot substituir la segona llengua viva estrangera (nivell B1)⁴ o comptar com a tercera llengua (nivell A2) i la prova d'història-geografia pot ser presentada en llengua catalana. Al *Brevet* (examen de final del *collège*), se certifica el nivell A2 de català i també la prova de socials pot ser presentada en la llengua regional. Segons les dades del curs 2013-2014, a l'ensenyança secundària, 2354 alumnes segueixen una modalitat de l'ensenyament del català, entre els quals 973 tenen el català com a llengua vehicular d'una assignatura com a mínim, 833 als centres públics i 140 en un centre associatiu immersiu. O sigui que el 3,9% de l'alumnat dels col·legis públics i l'1,7% dels alumnes de liceus públics són a les línies bilingües, i el 4% del total dels alumnes de secundària pública reben un ensenyament de la llengua exclusivament.

---

⁴ Els alumnes del *lycée* Comte de Foix d'Andorra poden presentar el català en comptes de la primera llengua estrangera (nivell B2).

Els efectius de l'ensenyament bilingüe francès-llengua regional a les escoles públiques dels Pirineus-Oriental són un poc més elevats que la mitjana del conjunt de França per als territoris concernits; les escoles associatives hi tenen també més incidència. En canvi, com al Llenguadoc i a Còrsega, l'ensenyament privat catòlic no proposa cap classe bilingüe, a la diferència del que passa al País Basc, a Bretanya i a Alsàcia i Lorena. Tampoc, amb un poc més del 5% de l'alumnat total, l'ensenyament bilingüe a les escoles públiques i associatives no aconsegueix reunir als Pirineus-Oriental la mateixa proporció de l'alumnat que a un altre territori en molts aspectes comparable: la part basca del departament dels Pirineus-Atlàntics, o sigui el País Basc francès. Allà, la tercera part dels alumnes de primària i secundària reunits segueix un ensenyament bilingüe, proposat a les escoles públiques, associatives i privades catòliques.

Didàctica comuna per a les llengües estrangeres i regionals

El curs passat 2012-2013, amb l'aplicació de les noves proves de llengües al batxillerat que inclouen sistemàticament avaluacions orals i escrites, de comprensió i d'expressió, es va acabar el procés de renovació dels programes d'ensenyament de les llengües vives a l'escola francesa. Aquesta renovació havia començat el 2007, consecutivament a l'adopció, el 2005, del Marc Europeu Comú de Referència (d'ara endavant MEQR), promogut pel Consell d'Europa. Per primera vegada, les llengües regionals es beneficien de les mateixes orientacions pedagògiques que les altres llengües vives. Fins i tot, per a la major part de les llengües regionals de França (bretó, basc, català, cors, crioll, occità, flamenc-neerlandès, alsacià-alemany) es proposa un ensenyament bilingüe a l'ensenyament primari i sovint al secundari. Aquest s'imparteix amb més exposició a la llengua segona que no pas en les seccions europees i internacionals de llengües estrangeres.

Aquest ensenyament bilingüe, des de l'escola primària pública, amb la llengua regional i el francès com a vehicles dels aprenentatges curriculars i de la lectoescriptura, constitueix, des de la seva oficialització el 1995, després de les primeres experiències basques el 1982 i nordcatalana el 1993, una avançada cabdal en més d'un segle d'intents perquè les llengües vernacles entrin a l'escola de la República. Les llengües regionals compateixen ara, amb la llengua nacional, el paper de llengua vehicular de l'ensenyament primari. Efectivament, a finals del segle XIX, les llengües llavors dites locals només s'ensenyaven a la universitat: l'occità i el bretó essencialment. En canvi, l'escola primària va quedar tancada a

les llengües regionals fins a la llei Deixonne del 1951, que n'autoritzava només un ensenyament facultatiu. El 1925, el ministre de la Instrucció pública, Anatole de Monzie, havia, per primera vegada, prohibit explícitament l'ensenyament dels «patois», i l'ús dels «idiomes locals» per a l'aprenentatge del francès (Bonet 2014).

Al dia d'avui, però, només el basc, el bretó, el català, el cors i l'occità disposen de programes específics o de documents d'acompanyament pedagògic, com és el cas per a les llengües estrangeres, publicats pel Ministeri d'educació, per als nivells A1, A2, B1. França ha adoptat oficialment el MECR amb els nivells de competència i l'ensenyament per tasques. Pel que fa de l'obertura al plurilingüisme, varia en funció de les llengües: generalment, és inversament proporcional al grau de difusió de la llengua considerada (Bonet 2007).

El batxillerat⁵, doncs, amb prova oral i escrita per avaluar les competències en recepció, producció i interacció, en funció dels criteris del MECR, constitueix el punt àlgid de tot un edifici pedagògic, des de l'escola primària, en el qual les cinc activitats de comunicació són sol·licitades en l'aprenentatge de la llengua, amb una atenció particular a l'oralitat. Així, els alumnes de batxillerat general han d'haver assolit el nivell B2, en la llengua viva estudiada des de l'escola primària, i el nivell B1 en aquella començada a l'ensenyament secundari. Ja hem dit que les llengües regionals no tenen accés als exàmens de les primeres llengües. Ara bé, en el cas de les seccions bilingües, es considera que els alumnes han de superar el nivell B2 cap al nivell C1. Només les proves de llengua aprofundida per a la primera llengua estrangera de la secció literària avaluen oficialment un tal grau de competència.

La presa en compte sistemàtica de la competència oral al batxillerat, amb una puntuació equiparada a les proves de competència escrita, és significativa del passatge al paradigma de la pràctica efectiva de la llengua en l'ensenyament, com més propera millor del seu ús a la vida real. Per això, a la prova de producció oral del batxillerat, ja no es demana més de comentar un text literari o periodístic sinó d'organitzar una reflexió personal entorn de documents variats (escrits, gràfics, audiovisuals) que il·lustren una de les quatre temàtiques culturals del programa del cicle terminal, comú a totes les llengües, regionals o estrangeres: «Mites i herois», «Espais i intercanvis», «Llocs i formes del poder», «La idea de progrés». Aquest tipus de prova és comuna a tots els nivells d'avaluació, des d'A2 fins a C1. La prova

---

⁵ <http://www.crdp-montpellier.fr/languesregionales/catalan/examens/lycee.html>

de comprensió oral radica en la ressenya escrita en francès d'un document audiovisual autèntic d'un minut i mig de durada. Les proves escrites també se centren en aquests mateixos temes culturals i poden recolzar-se sobre un o més documents, textos literaris, periodístics, publicitaris, i sobre un document gràfic.

Enfocament accional i competències lingüístiques: els actes de parla

Tanmateix, la incursió de la vida real a classe que recolza en l'ensenyament per tasques complexes, susceptibles d'existir tal i qual tant a fora com a dins de l'aula, és a dir l'enfocament accional promogut pel MECRL, és més habitualment posada a la pràctica fora del cicle terminal, encara massa marcat per les proves del batxillerat. Així, la classe de segona (15 anys), amb les temàtiques culturals «Memòria: herència i ruptures» i «Sentiment de pertinença: singularitats» i solidaritats» i les classes del col·legi (11-14 anys), amb els temes «Modernitat i tradició» per als dos primers anys i «Aquí i més enllà», per als dos últims anys, s'adiuen més a la posada en pràctica efectiva de l'enfocament accional ja que són lliures de la pressió immediata de l'examen. La llengua meta esdevé aquí realment una eina per al compliment d'una tasca final que sol·licita competències lingüístiques evidentment, però també pragmàtiques i culturals. La llengua meta canvia així d'estatus, deixa de ser un objecte d'estudi per esdevenir una eina que l'ús perfecciona. Així, a classe de català, els projectes poden ser de presentar-se realitzant un escut personal destinat al corresponçal que rebrem properament; de planificar una visita cultural consultant webs turístiques i redactant missatges de reservació d'estada; o d'escriure poemes amb temàtica imposada per participar a un certamen acadèmic després d'haver-los posats a prova declamant-los davant d'un públic escolar d'un nivell diferent (Bonet 2011).

Ara bé, la tasca final, o sigui el projecte accional, no ha d'acabar sacrificant els aprenentatges al profit d'una producció perfecta que només els millors alumnes aconseguiran, o que el professor acabarà realitzant. No s'ha de perdre de vista que l'enfocament accional serveix per posar en situació d'aprenentatge motivador les competències necessàries per l'assoliment del nivell fixat, prioritàriament les competències lingüístiques: morfosintaxi, fonologia i lèxic. Podem parlar de competències llenguatgístiques si hi afegim la pragmàtica. El treball sistemàtic d'un acte de parla a cada sessió pot ser la garantia per no perdre mai de vista el progrés necessari en les performances lingüístiques dels aprenents. Cada seqüència pot ser considerada com un viatge, el punt d'arribada essent la tasca final. Per al compliment

d'aquesta tasca final, caldrà programar amb els aprenents, fent marxa enrera, un seguit de tasques intermediàries que sol·liciten competències variades i que poden ser plasmades en una acte de parla específic. L'acte de parla és un tros de llengua autèntic, una frase complexa que serveix a verbalitzar els passos necessaris per al compliment de la tasca. Un bon acte de parla permet variacions segons els eixos paradigmàtics i sintagmàtic. També, val la pena assenyalar que el treball dels actes de parla és tan legítim en les fases constitutives dels aprenentatges com en les regulatives.

En definitiva, la perspectiva accional, amb tasques que sol·liciten eines llenguatgístiques, permet a l'aprenent de llengua d'esdevenir un actor social tant a dins com a fora de l'aula. Es tracta de l'aplicació de la pedagogia de projecte a l'ensenyament-aprenentatge de les llengües. El projecte correspon a la tasca final de la seqüència, creïble i autèntica, gràcies a la recerca permanent d'un eco societal. Aquí rau la diferència amb l'enfocament comunicacional i el seus jocs de rol. Aquesta instrumentalització de la llengua, a classe de català, en favor de tasques concretes i realistes, recorda la situació d'aprenentatge a les classes d'assignatures (o disciplines) no lingüístiques (DNL) de les mateixes seccions bilingües, en les quals la llengua segona és el vehicle de l'adquisició de noves competències. Doncs, la perspectiva accional és la continuació lògica, a classe de llengua, del tractament integrat de llengua i continguts a classe de DNL.

Comparatisme català-francès i nou model escolar d'estàndard septentrional

Val la pena subratllar que el tractament dels actes de parla s'hauria de fer sempre de manera comparativa o contrastiva amb la llengua primera, en el nostre cas el francès, i si s'escau amb les altres llengües conegudes, en particular les llengües estrangeres estudiades a l'escola. Això és particularment productiu al Rosselló ja que, en el context de diglòssia desfavorable al català, la llengua vernacle treu benefici cada vegada que és tractada de forma comparativa i/o contrastiva amb el francès principalment i amb les altres llengües estudiades.

En aquest sentit, cal assenyalar que la redacció dels programes de català ha estat un bon incentiu per comparar alguns punts de la morfosintaxi de les dues llengües d'aprenentatge de les nostres seccions bilingües. En efecte, el MECR considera que cada llengua estudiada ha d'establir ponts cap a les altres, per apropar-se al plurilingüisme europeu. Ja ho havia entès, fa més d'un segle, malgrat un context sociopolític advers, el mestre d'escola perpinyanès Lluís

Pastre quan publicava *Le catalan à l'école*, el 1907, o *Le français enseigné par les exercices de traduction de textes catalans aux enfants de 9 à 15 ans: Notes grammaticales et remarques sur la comparaison des deux langues*, el 1911 (Bonet 2012). En relació amb cent anys enrere, els papers de llengua primera i de llengua segona són avui intervertits, però ara com abans, és important conjuminar immersió en llengua segona (compartida amb la llengua primera, a l'escola pública) i comparació amb la llengua primera. Aquest segon aspecte de la didàctica del català és ben bé l'assignatura pendent que encara tenim al nord de les Alberes.

Els nous programes de català també ens han ofert l'oportunitat d'encaminar-nos cap a una norma escolar del català septentrional estàndard, acostant a la pràctica habitual de les aules les orientacions de l'Institut d'Estudis Catalans. La promoció de la variant autòctona, sense excloure mai les altres modalitats (tenim també professors locutors nadius de català central, nordoccidental, meridional), és una bona manera de recordar a les noves generacions, sovint tallades de la transmissió natural de la llengua, la territorialitat del català als Pirineus-Oriental, paral·lelament al veïnatge amb altres territoris on la mateixa llengua té un estatut oficial o cooficial.

Alguns dels nostres treballs anteriors esmentats que remetent a una extensa bibliografia

BONET, LUC (2007): «Les sections bilingues français-langue régionale et le cadre européen: nouvelles perspectives didactiques». *Tréma*, vol. 28, p.115-124.

<http://trema.revues.org/435>

BONET, LLUC (2011): «Pràctiques d'enfocament accional per a l'ensenyament del català, a classes bilingües de secundària al Rosselló». *1a Jornada d'intercanvi d'experiències pedagògiques entre els territoris de parla catalana: Tortosa, 21 i 22 de gener de 2011*.

<http://www.slideshare.net/llenguaoral/24lluc-bonet-segon>

BONET, LLUC (2012): «Lluís Pastre (1863-1927): Un mestre d'escola gavatx, laic i catalanista al Rosselló». *Llengua & Literatura*, vol. 22, p. 13-38.

<http://revistes.iec.cat/index.php/LLiL>

BONET, LLUC (2012): *L'instituteur Louis Pastre (1863-1927) : le catalan et l'école en Roussillon de 1881 à 1907*. Tesi de doctorat, Université Paul-Valéry Montpellier 3, Universitat de Girona.

<http://www.theses.fr/2012MON30071>

BONET, LLUC (2014): « La pedagogia regionalista a l'escola francesa (1875-1925): discursos, propostes i controvèrsies sobre l'occità i el català», p. 895-902. In ALEN-GABARATO Carmen, TORREILLES Claire, VERNY Marie-Jeanne (ed.). *Los que fan viure e treslucir l'occitan : actes du Xe Congrès de l'Association Internationale d'Études Occitanes*, Béziers 12-19 juin 2011. Limoges, Lambert-Lucas, 971 p.

BONET, LLUC (2014): « "Parlez français, soyez propres" Per a una relectura del conflicte lingüístic escolar nord-català a finals del segle XIX. Llengua, Societat i Comunicació, n°12.

<http://revistes.ub/index.php/LSC>